

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Ректор Національного університету
«Одеська юридична академія»,
професор**

Олег ТОДОЩАК

2025 року

ВИСНОВОК

Національного університету «Одеська юридична академія» щодо дисертації Григорчак Діани Володимирівни на тему: «Торгівля людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні: кримінологічна характеристика», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» № 3 від 04 листопада 2021 року

Витяг

з протоколу засідання фахового семінару кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія» № 21 від 04 червня 2025 року

Присутні:

Завідувач кафедри кримінального процесу, д.ю.н., професор Торбас О. О;
професор кафедри кримінального процесу, д.ю.н., професор Аленін Ю. П;
професор кафедри кримінального процесу, д.ю.н., професор Дрьомін В. М.;
доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Стоянов М. М.;
доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Дикий О. В. –
науковий керівник;
доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Пожар В. Г.;
доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Гуртієва Л. М.;
доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Мурзановська А. В.;
доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Смирнов М. І.;
доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Федчун Н. О.;
доцент кафедри кримінального процесу, д.ю.н., доцент Ракіпова І. В.;
доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Підгородинська А. В.;
доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Цитряк В. Я.;

доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Степаненко А. С.;
доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Завтур В. А.

3 присутніх науково-педагогічних працівників кафедри 4 доктори юридичних наук та 11 співробітників кафедри (доценти кафедри кримінального процесу і кандидати юридичних наук) – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження Григорчак Діани Володимирівни на тему: «Торгівля людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні: кримінологічна характеристика», поданого на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» щодо рекомендації до разового публічного захисту дисертації у спеціалізованій вченій раді.

Слухали:

Доповідь здобувача ступеня вищої освіти доктора філософії Григорчак Д. В. на тему: «Торгівля людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні: кримінологічна характеристика», подану на здобуття вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Доповідач обґрунтував актуальність обраної теми, визначив мету, завдання, методологію дисертаційного дослідження, охарактеризував його об'єкт та предмет, виклав науково-практичну значимість роботи, надав відомості щодо впровадження результатів дослідження.

Обґрунтовуючи вибір дисертаційного дослідження, здобувач зазначає, що швидкі трансформації суспільних відносин, початок гібридної війни та повномасштабна збройна агресія РФ проти України стали ключовими чинниками, що вплинули на динаміку злочинності загалом і, зокрема, на поширення злочинів у виді торгівлі людьми. Останніми роками спостерігається тенденція до зростання кількості зареєстрованих повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення, передбачені статтею 149 КК України, що значною мірою зумовлене соціально-економічною нестабільністю, вимушеним переміщенням населення, зростанням рівня безробіття та зниженням рівня життя, адже це створює сприятливі умови для торгівців людьми та в цілому для злочинних угруповань, які вчиняють ці злочини. В умовах війни відбувається не лише зміна загальної структури злочинності, а й трансформація механізмів вчинення злочинів цього виду, включаючи використання військових конфліктів для вербування жертв, посилення латентності злочину та ускладнення ідентифікації потерпілих тощо.

Незважаючи на наявність наукових робіт, присвячених вивченню злочинів проти волі, честі та гідності, в тому числі торгівлі людьми, до нашого дослідження науковцями не було проведено комплексного дослідження проблематики торгівлі людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні кримінологічної спрямованості, що зумовлює необхідність проведення такого вивчення з врахуванням наукових результатів, отриманих у суміжних

науках. Вказане обумовлює теоретичну та практичну значущість даного дослідження.

Метою дисертаційного дослідження є кримінологічна характеристика злочинів у вигляді торгівлі людьми, вивчення осіб та аналіз основних заходів протидії цим злочинам.

Для досягнення зазначеної мети у дисертації вирішувались такі завдання:

- охарактеризувати теоретико-методологічні підходи до вивчення злочинів у виді торгівлі людьми;
- розкрити історичні та соціальні передумови криміналізації злочинів у виді торгівлі людьми;
- здійснити кримінологічну характеристику кількісних та якісних показників злочинів у виді торгівлі людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні;
- надати кримінологічну характеристику особистості особи, яка вчиняє злочини у виді торгівлі людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні;
- охарактеризувати особливості детермінації злочинів у виді торгівлі людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні;
- дослідити злочини у виді торгівлі людьми як транснаціональну злочинну діяльність;
- проаналізувати законодавче регулювання та суб'єктів протидії злочинам у виді торгівлі людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні;
- дослідити міжнародне співробітництво у сфері протидії торгівлі людьми під час збройних конфліктів.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають під час вчинення злочинів у виді торгівлі людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні.

Предметом дослідження є кримінологічний аналіз торгівлі людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні.

Методи дослідження. З огляду на специфіку предмета дослідження та поставлені завдання, дисертаційне дослідження ґрунтувалося на принципах неупередженості і методологічного плюралізму. Методологічна основа дослідження включала чотири рівні наукового пізнання: філософський, загальнологічний, загальнонауковий та конкретно-науковий. На філософському рівні основним був діалектичний метод, який дав змогу розглянути досліджувані злочини у їх динаміці та взаємозв'язку з іншими соціальними явищами, що дозволило виявити сталі закономірності та тенденції (розділи 1.2, 2.1, 2.3, 2.4). Формально-догматичний метод застосовувався для інтерпретації конкретних положень національного законодавства України (розділи 1.1, 2.4, 3.1, 3.2). Системно-структурний та формально-логічний методи сприяли виокремленню ключових детермінантів та кримінологічних основи криміналізації злочинів такого виду (розділи 1.2, 2.4). Загальнологічні методи – аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, індукція, дедукція, аналогія – були застосовані для дослідження сутності та природи відносин під час вчинення

цих злочинів (у всіх розділах). За допомогою контент-аналізу було проаналізовано наукові дослідження з проблематики теми, а також офіційні повідомлення в засобах масової інформації та аналітичні матеріали правоохоронних органів (у всіх розділах). Метод екстраполяції використовувався для прогнозування рівня досліджуваного виду злочинів (підрозділ 2.1). За допомогою конкретно-соціологічних методів проведено аналіз вироків у кримінальних справах за злочини, передбачені статтею 149 КК України.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що дисертація є першим комплексним кримінологічним дослідженням злочинів у виді торгівлі людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні. За результатами дисертаційного дослідження отримано наступні результати, які володіють науковою новизною:

вперше:

- здійснено комплексний кримінологічний аналіз кількісних та якісних показників злочинів у виді торгівлі людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні, та встановлено характерні особливості, до яких віднесено хвилеподібну динаміку у період 2014-2021рр. та тенденцію зменшення офіційно зареєстрованих випадків торгівлі людьми з 2022 року через високий рівень латентності, часткову окупацію частини території України, масову еміграцію громадян за межі України;

- апробовано концепцію криміналізації держави в умовах збройної агресії РФ, в результаті чого встановлено, що державні інституції держави-окупанта та/або їхні офіційні представники безпосередньо залучені до вчинення злочинної діяльності та/або сприяють їй, стаючи частиною політичного режиму, який використовує інструменти державної влади для організації й підтримки системної злочинної практики (зокрема, йдеться про системну експлуатацію українських громадян, включаючи примусову депортацію до РФ або на підконтрольні їй території, примусову працю, залучення до військової служби та виконання допоміжних робіт на користь держави-агресора);

- аргументовано необхідність удосконалення кримінального законодавства, спрямованого на посилення кримінальної відповідальності за вчинення торгівлі людьми в умовах воєнного або надзвичайного стану, зокрема шляхом внесення змін до Кримінального кодексу України – запропоновано доповнити ч. 3 ст. 149 КК України кваліфікуючою ознакою «вчинені в умовах воєнного або надзвичайного стану»;

- розроблено систему заходів протидії торгівлі людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні з урахуванням суспільно-політичних, соціально-економічних, правових, морально-психологічних та організаційно-управлінських факторів, що детермінують її, що передбачає інтеграцію сучасних цифрових інструментів у систему протидії торгівлі людьми та посилення кібербезпеки (здійснення кібермоніторингу; встановлення алгоритмів штучного інтелекту (AI) для автоматичного виявлення ключових слів і поведінкових патернів у відкритому інтернет-просторі, які вказують на

потенційне вербування; здійснення моніторингу криптовалютних транзакцій шляхом взаємодії з криптобіржами, блокчейн-аналітиками та запровадженням процедур фінансового моніторингу ризикових операцій; проведення інформаційних кампаній у соціальних мережах тощо.

вдосконалено:

- теоретичні положення щодо виокремлення класифікаційних критеріїв до підходів визначення поняття «торгівля людьми» за економіко-правовою сутністю торгівлі людьми, за роллю мети експлуатації, за об'єктом кримінально-правової охорони;

- наукові погляди щодо кримінологічної характеристики особистості осіб, що вчиняють злочини у виді торгівлі людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні;

- наукові напрацювання щодо факторів, які детермінують злочини у виді торгівлі людьми, з їх поділом на такі основні групи: суспільно-політичні фактори, соціально-економічні фактори, правові фактори, морально-психологічні та організаційно-управлінські фактори. Обґрунтовано, що стрімкі зміни в українському суспільстві, початок військового конфлікту в Україні в 2014 року та повномасштабне вторгнення РФ на територію України 24 лютого 2022 року є тими факторами, що впливають на розповсюдження, видозмінення та інституціоналізацію злочинів у виді торгівлі людьми.

- наукові погляди щодо визначення поняття міжнародного співробітництва у сфері протидії торгівлі людьми та виокремлення його специфічних характерних ознак в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні.

дістали подальшого розвитку:

- положення щодо соціальних передумов криміналізації злочинів у виді торгівлі людьми. Обґрунтовано, що наявність кримінальної відповідальності за вчинення торгівлі людьми є необхідним елементом кримінально-правової політики та зумовлена соціальними цінностями суспільства та міжнародними зобов'язаннями;

- наукові положення щодо механізму вчинення торгівлі людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні, який є більш технологічним і латентним, та якому притаманно: зміщення акценту на вразливі категорії населення; удосконалення способів вербування шляхом цифровізації процесу; зміна географії та маршрутів переміщення жертв торгівлі людьми, зокрема активізація експлуатації на окупованих територіях, використання нових напрямків переміщення жертв через неконтрольовані пункти пропуску та тимчасово окуповані території; виникнення нових форм експлуатації.

- теоретичні положення щодо механізму індивідуальної злочинної поведінки торговців людьми, що формується під впливом комплексу внутрішніх (особистісні риси, моральні орієнтири, рівень правової свідомості та психологічні особливості, які можуть визначати схильність до порушення закону тощо) та зовнішніх факторів (фінансові труднощі, соціальна ізоляція, відсутність перспектив працевлаштування або кар'єрного зростання, а також вплив кримінального середовища тощо), що взаємодіють у процесі прийняття

рішень злочинцем. Аргументується, що в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні зазначені фактори посилюються впливом стресогенних обставин, розмиванням меж соціального контролю, девальвацією морально-правових орієнтирів, що створює сприятливе середовище для криміногенної деформації особистості та підвищення готовності до вчинення злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми;

- наукові доробки щодо розуміння торгівлі людьми як транснаціональної злочинної діяльності та виокремлення сучасних форм та ознак цього явища в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні (зокрема, поєднання традиційних та цифрових методів вербування, переміщення і контролю жертв, що виявляється у використанні анонімних онлайн-платформ, соціальних мереж, криптовалютних транзакцій для фінансування злочинної діяльності).

Після завершення доповіді Григорчак Д. В. відповідала на такі запитання, поставлені присутніми:

Професор кафедри кримінального процесу, д.ю.н., професор Аленін Ю. П. запитав, які саме класифікаційні критерії для розмежування підходів до визначення поняття «торгівля людьми» виділяє дисертант у своєму дослідженні?

Григорчак Д. В. відповіла, що серед науковців відсутній єдиний підхід до визначення поняття «торгівля людьми», що зумовлює різноманітність поглядів та точок зору серед дослідників. Аналіз наукових підходів до визначення поняття «торгівля людьми» дозволив виокремити кілька основних класифікаційних критеріїв, що відображають концептуальні розбіжності серед дослідників, а саме:

I. За економіко-правовою сутністю торгівлі людьми (цей критерій визначає торгівлю людьми через її природу як угоди щодо особи):

- 1) Торгівля людьми як акт купівлі-продажу (договірний підхід);
- 2) Розширене трактування незаконних угод щодо людини (визнає торгівлю людьми не лише як купівлю-продаж, а й як будь-яку незаконну передачу особи (обмін, погашення боргу, оренда тощо)).

II. За роллю мети експлуатації у складі злочину:

- 1) Мета експлуатації як обов'язкова ознака торгівлі людьми;
- 2) Мета експлуатації як факультативна ознака.

III. За об'єктом кримінально-правової охорони:

- 1) Особиста свобода як основний об'єкт;
- 2) Комплексний підхід (свобода + гідність + фізична недоторканність);
- 3) Торгівля людьми як посягання на суспільні цінності (моральність, порядок, державні інтереси).

Доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Стоянов М. М. запитав, які тенденції спостерігаються останніми роками щодо правопорушень, передбачених статтею 149 КК України?

Григорчак Д. В. відповіла, що останніми роками спостерігається тенденція до зростання кількості зареєстрованих повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення, передбачені статтею 149 КК України, що значною мірою зумовлене соціально-економічною нестабільністю, вимушеним переміщенням населення, зростанням рівня безробіття та зниженням рівня життя, адже це створює сприятливі умови для торгівців людьми та в цілому для злочинних угруповань, які вчиняють ці злочини.

Динаміка кримінальних правопорушень, передбачених статтею 149 КК України, у період 2014-2024 років показала незначні коливання: у період часу з 2014 року по 2022 рік загальна кількість злочинів у виді торгівлі людьми залежно від року становила від 110 злочинів до 342, при цьому до 2017 року спостерігалось зменшення рівня злочинності, а після – значний рух вгору. Однак починаючи з 2022 року загальна кількість злочинів досліджуваного виду значно зменшилась. Екстраполяція даних, здійснена за допомогою лінійної апроксимації, що передбачає перенесення динамічних рядів за період 2014-2024 років на 2025 рік, вказує на тенденцію до спадання кількості злочинів досліджуваного виду. Водночас, зменшення офіційно зареєстрованих випадків торгівлі людьми в Україні після 2022 року не означає реального зниження випадків вчинення цього злочину. Навпаки, сукупність факторів, таких як окупація частини території України (станом на 2022-2023 роки значна частина Донецької, Луганської, Херсонської та Запорізької областей перебувала під контролем окупаційної влади, що унеможливило здійснення ефективного моніторингу криміногенної ситуації та реєстрацію випадків торгівлі людьми), масова еміграція громадян за кордон, зростання латентності злочину та зміни в механізмах його вчинення, спричинили значне ускладнення його обліку. Проведена апроксимація даних за допомогою лінії тренду ($R^2 = 0,0025$) свідчить про непряму кореляційну залежність, що пояснюється значною кількістю факторів, які можуть впливати на рівень злочинності у 2025 році. Так, здійснити прогнозування росту злочинів досліджуваного виду видається складним у зв'язку зі зменшенням територій та кількості осіб (тож прогноз є досить орієнтовним).

Аналіз форм експлуатації торгівлі людьми свідчить про те, що сексуальна експлуатація залишається найпоширенішою метою торгівлі людьми в Україні. Ця тенденція зберігається стабільною протягом усього аналізованого періоду 2014-2024 рр. Встановлено, що торгівля людьми вчиняється не лише з метою експлуатації людини, адже серед проаналізованих вироків за статтею 149 КК України 11 (що складає 10% від загальної кількості вироків) стосувалися торгівлі дітьми, вчиненої їхніми батьками, при цьому всі 11 не були пов'язані з метою їх експлуатації (в таких випадках дітей купували задля подальшого їх усиновлення або удочеріння).

При аналізі географії можна дійти висновку, що найбільш криміналізованими є високоурбанізовані міста та регіони України, які територіально межують з іншими країнами, що, зокрема, сприяє транскордонному переміщенню жертв торгівлі людьми.

Доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Підгородинська А. В. поцікавилась, що охоплює структура особистості злочинця, який вчиняє злочини у виді торгівлі людьми, в кримінологічному контексті?

Григорчак Д. В. відповіла, що структура особистості злочинця в кримінологічному контексті охоплює комплекс характерних рис, властивостей і ознак, до ключових елементів якої зазвичай належать соціально-демографічні, морально-психологічні, соціально-рольові та кримінально-правові характеристики. Проведений аналіз особистості особи, яка вчиняє злочини у виді торгівлі людьми, здійснений на основі вивчення 102 обвинувальних вироків у кримінальних справах за статтею 149 КК України, що містяться у Єдиному державному реєстрі судових рішень (в період з 2014 року по 2024 рік), а також статистичної звітності Офісу Генерального прокурора «Про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення» (за період з 2014 року по 2024 рік), свідчить про те, що:

1) у 55% випадків злочини досліджуваного виду вчиняються чоловіками, а у 45% відповідно – жінками (кількісне співвідношення чоловіків і жінок дещо варіюється залежно від форми експлуатації, яка є метою торгівлі людьми);

2) найбільш кримінально активними є особи у віці від 18 до 28 років та від 29 до 39 років;

3) злочини у виді торгівлі людьми майже завжди вчиняються громадянами України (89%), тоді як відсоток іноземних громадян складає всього лише 11%;

4) у 26% випадках особи мали вищу освіту, 45% – професійно-технічну освіту, 19% – повну загальну середню освіту (ПСЗО), 7% – неповна загальна середня освіта та 3% – без освіти. Таким чином, рівень освіти осіб, засуджених за цей злочин, є досить високим;

5) 33% осіб, засуджених за торгівлю людьми, перебували у шлюбі, 56% – були неодруженими, а 11% – розлученими;

6) переважна більшість засуджених за цей злочин є безробітними (близько 75 %), що свідчить про відсутність стабільного джерела доходу та підвищену вразливість перед кримінальною діяльністю як способом отримання прибутку.

Доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Цитряк В. Я., запитав, що властиво торгівлі людьми як одній з форм транснаціональної злочинної діяльності?

Григорчак Д. В. відповіла, що дослідження торгівлі людьми як однієї з форм транснаціональної злочинної діяльності дозволяє виокремити такі характерні риси, як висока технологічність, чітка організаційна структура та складна ієрархічна система, що забезпечує ефективність функціонування злочинних схем у межах кількох юрисдикцій. Ці ознаки свідчать про високий рівень впорядкованості та координації дій між її учасниками, що дозволяє розглядати торгівлю людьми як організований, стійкий і гнучкий злочинний механізм, здатний адаптуватися до нових викликів, зокрема цифровізації, міграційних криз і воєнних конфліктів. У цьому контексті торгівля людьми

постає як комплексне кримінальне явище, що має високий рівень латентності, тобто значна частина злочинів залишається не виявленою чи не зафіксованою правоохоронними органами. В той же час, торгівля людьми в Україні, зокрема в умовах війни, зберігає і посилює транснаціональні ознаки.

Доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Гуртієва Л. М. поставила питання щодо того, які сучасні цифрові інструменти необхідно інтегрувати у систему протидії торгівлі людьми та посилення кібербезпеки?

Григорчак Д. В. відповіла, що доцільним є: 1) розробка національного механізму кібермоніторингу, який дозволить виявляти ресурси, що використовуються для вербування або експлуатації осіб (включаючи оголошення про фіктивну роботу, навчання, шлюбні агентства, тощо); 2) встановлення алгоритмів штучного інтелекту (AI) для автоматичного виявлення ключових слів і поведінкових патернів у відкритому інтернет-просторі, які вказують на потенційне вербування; 3) моніторинг криптовалютних транзакцій, які можуть використовуватись злочинцями для приховування прибутків від торгівлі людьми, зокрема, шляхом взаємодії з криптобіржами, блокчейн-аналітиками та запровадженням процедур фінансового моніторингу ризикових операцій; 4) розробка цифрових навчальних курсів, інтерактивних платформ і чат-ботів, які підвищують обізнаність громадян про ознаки вербування, механізми самоідентифікації потенційної жертви, а також надають доступ до допомоги онлайн; 5) посилення цифрової грамотності серед представників груп ризику, зокрема внутрішньо переміщених осіб, жінок, дітей, осіб похилого віку та осіб з інвалідністю, безробітних, а також осіб, які виїжджають за кордон в пошуках прихистку або працевлаштування – шляхом інформаційних кампаній у соціальних мережах (Instagram, TikTok, Facebook, YouTube тощо), створення інфографіки, відеороликів, співпраця з лідерами думок та інфлюенсерами для ефективної комунікації.

Доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Мурзановська А. В. поцікавилась, які ознаки притаманні міжнародному співробітництву в умовах збройних конфліктів та війни?

Григорчак Д. В. відповіла, що міжнародному співробітництву в умовах збройних конфліктів та війни притаманні специфічні ознаки, що визначаються змінами в характері злочинності, а також новими викликами, які постають перед державами та міжнародними організаціями, а саме: 1) обов'язковий характер участі держав; 2) дотримання основоположних принципів; 3) дотримання міжнародно-правових норм задля посилення співпраці; 4) координаційний та скоординований характер співробітництва; 5) гнучкість і адаптивність механізмів співпраці; 6) мобілізація міжнародних ресурсів та підтримка постраждалих осіб; 7) використання технологій та інновацій для боротьби з новими формами злочинності; 8) залучення міжнародних правових механізмів для забезпечення правосуддя та відновлення справедливості.

Доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Завтур В. А. запитав, які кримінологічні ознаки торгівлі людьми виділяє дисертант в межах дослідження?

Григорчак Д. В. відповіла, що стрімкі зміни в українському суспільстві, початок військового конфлікту в Україні в 2014 року (так звана гібридна війна рф проти України) та повномасштабне вторгнення рф на територію України 24 лютого 2022 року є тими факторами, що впливають на розповсюдження, видозмінення та інституціоналізацію злочинів у виді торгівлі людьми. В таких умовах кримінологічні ознаки торгівлі людьми зазнали суттєвої трансформації, що обумовлює необхідність їхньої уніфікації з урахуванням нових викликів. По-перше, спостерігається зростання масштабів і системності цього злочину, що зумовлено масовим переміщенням населення, руйнуванням соціальних інститутів та зниженням рівня державного контролю на тимчасово окупованих територіях. По-друге, набули значного поширення такі форми експлуатації, як примусове залучення до військової служби та допоміжних робіт, використання дітей у воєнних конфліктах, примусова праця в умовах окупації та на території держави-агресора. По-третє, відзначається активізація кримінальних груп, які використовують воєнний хаос для реалізації нових схем торгівлі людьми, зокрема через шахрайське посередництво у працевлаштуванні та незаконне переміщення через кордони. Крім того, ключовою ознакою сучасної торгівлі людьми є поєднання традиційних і цифрових методів вербування та контролю, що проявляється у використанні анонімних онлайн-платформ, соціальних мереж та криптовалютних платежів для фінансування злочинної діяльності. Усі ці фактори формують нову кримінологічну характеристику торгівлі людьми, що потребує адаптації правозастосовних механізмів, посилення міжнародного співробітництва та розробки спеціалізованих стратегій превенції в умовах воєнного часу.

Після відповідей на запитання виступив **науковий керівник** – доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент **Дикий Олег Вікторович**.

Науковий керівник зазначив, що автору вдалося виконати поставлені завдання та досягти поставленої мети, для чого було використано сукупність загальнонаукових та спеціальних методів і прийомів наукового пізнання, а саме: діалектичний, формально-догматичний, системно-структурний, формально-логічний методи, методи аналізу, синтезу, абстрагування, узагальнення, індукції, дедукції, аналогії, контент-аналізу, екстраполяції, конкретно-соціологічні методи.

Дисертація має наукову новизну, оскільки в ній наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової задачі, яка була поставлена в межах дослідженням. Дисертація є першим комплексним кримінологічним дослідженням злочинів у виді торгівлі людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні.

Зокрема автором здійснено комплексний кримінологічний аналіз кількісних та якісних показників злочинів у виді торгівлі людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні, та встановлено характерні особливості, до яких віднесено хвилеподібну динаміку у період 2014-2021 рр. та тенденцію зменшення офіційно зареєстрованих випадків торгівлі людьми з 2022 року через високий рівень латентності, часткову окупацію частини території України, масову еміграцію громадян за межі України. Крім того, апробовано концепцію криміналізації держави в умовах збройної агресії рф, в результаті чого встановлено, що державні інституції держави-окупанта та/або їхні офіційні представники безпосередньо залучені до вчинення злочинної діяльності та/або сприяють їй, стаючи частиною політичного режиму, який використовує інструменти державної влади для організації й підтримки системної злочинної практики (зокрема, йдеться про системну експлуатацію українських громадян, включаючи примусову депортацію до рф або на підконтрольні їй території, примусову працю, залучення до військової служби та виконання допоміжних робіт на користь держави-агресора).

Дисертантом аргументовано необхідність удосконалення кримінального законодавства, спрямованого на посилення кримінальної відповідальності за вчинення торгівлі людьми в умовах воєнного або надзвичайного стану, зокрема шляхом внесення змін до Кримінального кодексу України – запропоновано доповнити ч. 3 ст. 149 КК України кваліфікуючою ознакою «вчинені в умовах воєнного або надзвичайного стану». Також розроблено систему заходів протидії торгівлі людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні з урахуванням суспільно-політичних, соціально-економічних, правових, морально-психологічних та організаційно-управлінських факторів, що детермінують її, що передбачає інтеграцію сучасних цифрових інструментів у систему протидії торгівлі людьми та посилення кібербезпеки (здійснення кібермоніторингу; встановлення алгоритмів штучного інтелекту (AI) для автоматичного виявлення ключових слів і поведінкових патернів у відкритому інтернет-просторі, які вказують на потенційне вербування; здійснення моніторингу криптовалютних транзакцій шляхом взаємодії з криптобіржами, блокчейн-аналітиками та запровадженням процедур фінансового моніторингу ризикових операцій; проведення інформаційних кампаній у соціальних мережах тощо.

Наукове дослідження Григорчак Д. В. має, окрім теоретичної, і практичну спрямованість, адже викладений матеріал, наведені висновки, положення та пропозиції можуть бути використані науково-дослідній роботі – для подальших наукових досліджень кримінологічних аспектів злочинів у виді торгівлі людьми; у правотворчій діяльності – для вдосконалення кримінально-правової відповідальності за злочини у виді торгівлі людьми; правозастосовній діяльності – для вироблення заходів протидії злочинам у виді торгівлі людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні; навчальному процесі – при викладанні дисципліни «Кримінологія», «Права людини в сфері кримінальної

юстиції», «Детермінація злочинності в Україні» та інших навчальних курсів, пов'язаних з тематикою торгівлі людьми, при підготовці навчальних матеріалів.

Основні результати дисертаційного дослідження Григорчак Д. В. пройшли належну апробацію шляхом публікації наукових напрацювань у фахових виданнях, участі у виступах та обговореннях на науково-практичних конференціях.

Зміст дисертації свідчить, що дослідження Григорчак Д. В. виконано на високому науковому рівні, проаналізований значний обсяг теоретичного та нормативного матеріалу, робота містить низку нових самостійно сформованих висновків та пропозицій. Дослідження ґрунтується на виваженій самостійній роботі над темою дисертації.

У процесі підготовки дисертації Григорчак Діана Володимирівна плідно співпрацювала з науковим керівником протягом усього терміну навчання в аспірантурі, результатом чого є досягнення вагомих наукових результатів, втілених у дисертаційному дослідженні. Здобувач виконав індивідуальний план наукової роботи та індивідуальний навчальний план у повному обсязі. Всі заплановані види робіт були виконані своєчасно.

Щодо загальної оцінки роботи Григорчак Діани Володимирівни у процесі підготовки дисертації та виконання індивідуального плану наукової роботи й індивідуального навчального плану, вона оцінюється на відмінно.

Викладене дозволяє зробити висновок про те, що дисертація Григорчак Діани Володимирівни на тему: «Торгівля людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні: кримінологічна характеристика» є самостійним науковим дослідженням, яке відповідає всім встановленим вимогам, може бути рекомендована до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», галузі знань 08 «Право» у разовій спеціалізованій вченій раді, а її автор заслуговує, на основі захисту, на присвоєння наукового ступеня доктора філософії.

У обговоренні дисертаційного дослідження брали участь:

Кандидат юридичних наук, доцент Гуртієва Л. М., яка відзначила високий рівень дослідження, його ґрунтовність, високий рівень володіння здобувачем матеріалом. Звернула увагу на високий рівень роботи. Вказала на те, що робота Григорчак Діани Володимирівни на тему: «Торгівля людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні: кримінологічна характеристика», подана на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», є завершеним та якісним дослідженням, що містить наукові положення та науково обґрунтовані результати у галузі кримінологічної науки, та може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Завтур В. А. відзначив високий рівень дослідження, його ґрунтовність, високий рівень володіння здобувачем матеріалом. Вказав, що робота Григорчак Діани Володимирівни «Торгівля

людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні: кримінологічна характеристика», подана на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», є завершеним та якісним дослідженням, що містить наукові положення та науково обгрунтовані результати у галузі кримінологічної науки, та може бути рекомендована до разового публічного захисту в спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Підгородинська А. В. відзначила високий рівень дослідження, його ґрунтовність, високий рівень володіння здобувачем матеріалом. Відзначила, що робота Григорчак Діани Володимирівни «Торгівля людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні: кримінологічна характеристика», подана на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», є завершеним та якісним дослідженням, що містить наукові положення та науково обгрунтовані результати у галузі кримінологічної науки, та може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Мурзановська А. В. відзначила достатньо цікавий зміст дисертаційного дослідження, його ґрунтовність, високий рівень володіння здобувачем матеріалом. Зазначила, що робота Григорчак Діани Володимирівни «Торгівля людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні: кримінологічна характеристика», подана на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», є завершеним та якісним дослідженням, що містить наукові положення та науково обгрунтовані результати у галузі кримінологічної науки, та може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Стоянов М. М. відзначив обґрунтованість та повноту викладених основних наукових положень та доцільність використання розроблених практичних рекомендацій. Відмітив значну емпіричну базу і кількість публікацій дисертанта. Зазначив, що дисертаційне дослідження Григорчак Діани Володимирівни «Торгівля людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні: кримінологічна характеристика», подане на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», може бути рекомендоване до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Смирнов М. І. відзначив високий рівень дослідження, його ґрунтовність, високий рівень володіння здобувачем матеріалом. Зазначив, що робота Григорчак Діани Володимирівни «Торгівля людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні: кримінологічна характеристика», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

Доктор юридичних наук, професор Аленін Ю.П. констатував доцільність та слушність пропозицій та рекомендацій, відзначених у дисертаційному дослідженні. Зазначив, що дисертація Григорчак Діани Володимирівни «Торгівля людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в

Україні: кримінологічна характеристика», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

На основі результатів обговорення присутніх на засіданні вирішили запропонувати наступний

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації Григорчак Діани Володимирівни «Торгівля людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні: кримінологічна характеристика», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Обґрунтування теми вибору дослідження. Швидкі трансформації суспільних відносин, початок гібридної війни та повномасштабна збройна агресія РФ проти України стали ключовими чинниками, що вплинули на динаміку злочинності загалом і, зокрема, на поширення злочинів у виді торгівлі людьми. Останніми роками спостерігається тенденція до зростання кількості зареєстрованих повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення, передбачені статтею 149 КК України, що значною мірою зумовлене соціально-економічною нестабільністю, вимушеним переміщенням населення, зростанням рівня безробіття та зниженням рівня життя, адже це створює сприятливі умови для торгівців людьми та в цілому для злочинних угруповань, які вчиняють ці злочини. В умовах війни відбувається не лише зміна загальної структури злочинності, а й трансформація механізмів вчинення злочинів цього виду, включаючи використання військових конфліктів для вербування жертв, посилення латентності злочину та ускладнення ідентифікації потерпілих тощо.

Теоретичною та методологічною основою дисертаційного дослідження слугували наукові праці провідних фахівців у галузі кримінального права, кримінології та криміналістики, зокрема О. В. Авраменка, А. В. Андрушка, Л. І. Аркуші, Д. О. Балабанової, В. С. Батиргарєєвої, М. Г. Вербенського, Т. І. Возної, В. В. Голіни, Б. М. Головкина, П. В. Горбасенка, Л. О. Данильчук, І. М. Даньшина, Т. А. Денисової, В. М. Дрьоміна, Г. П. Жаровської, В. О. Іващенко, О. В. Козаченка, І. М. Леган, Я. Б. Лизогуба, В. А. Ліпкана, О. В. Надена, О. С. Наумової, Д. О. Негодченка, А. А. Небитова, Н. Ю. Небитової, А. М. Орлеана, А. С. Політової, Ю. В. Раковської, О. П. Свінціцької, Є. Д. Скулиша, В. С. Філашкіна та інших.

Незважаючи на наявність наукових робіт, присвячених вивченню злочинів проти волі, честі та гідності, в тому числі торгівлі людьми, до нашого дослідження науковцями не було проведено комплексного дослідження проблематики торгівлі людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні кримінологічної спрямованості, що зумовлює необхідність проведення такого вивчення з врахуванням наукових результатів, отриманих у суміжних

науках. Вказане обумовлює теоретичну та практичну значущість даного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження виконано в межах загальної п'ятирічної теми науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» на 2021-2025 рр. «Правове і соціальне життя сучасної України у людиноцентристському вимірі в цифрову еру» (державний реєстраційний номер 122U000266), а також розробленого на її основі плану науково-дослідної роботи кафедри кримінального процесу «Сучасний стан та перспективи нормативної регламентації, теорії та практики здійснення кримінально-процесуальної, оперативно-розшукової та детективної діяльності при досягненні завдань кримінального провадження» (затверджений протоколом засідання кафедри від 17.05.2021 р. № 12).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є кримінологічна характеристика злочинів у вигляді торгівлі людьми, вивчення осіб та аналіз основних заходів протидії цим злочинам. Для досягнення поставленої мети в роботі були визначені такі завдання:

- охарактеризувати теоретико-методологічні підходи до вивчення злочинів у виді торгівлі людьми;
- розкрити історичні та соціальні передумови криміналізації злочинів у виді торгівлі людьми;
- здійснити кримінологічну характеристику кількісних та якісних показників злочинів у виді торгівлі людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні;
- надати кримінологічну характеристику особистості особи, яка вчиняє злочини у виді торгівлі людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні;
- охарактеризувати особливості детермінації злочинів у виді торгівлі людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні;
- дослідити злочини у вигляді торгівлі людьми як транснаціональну злочинну діяльність;
- проаналізувати законодавче регулювання та суб'єктів протидії злочинам у виді торгівлі людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні;
- дослідити міжнародне співробітництво у сфері протидії торгівлі людьми під час збройних конфліктів.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають під час вчинення злочинів у виді торгівлі людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні.

Предметом дослідження є кримінологічний аналіз торгівлі людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні.

Методи дослідження. З огляду на специфіку предмета дослідження та поставлені завдання, дисертаційне дослідження ґрунтувалося на принципах неупередженості і методологічного плюралізму. Методологічна основа дослідження включала чотири рівні наукового пізнання: філософський,

загальнологічний, загальнонауковий та конкретно-науковий. На філософському рівні основним був діалектичний метод, який дав змогу розглянути досліджувані злочини у їх динаміці та взаємозв'язку з іншими соціальними явищами, що дозволило виявити сталі закономірності та тенденції (розділи 1.2, 2.1, 2.3, 2.4). Формально-догматичний метод застосовувався для інтерпретації конкретних положень національного законодавства України (розділи 1.1, 2.4, 3.1, 3.2). Системно-структурний та формально-логічний методи сприяли виокремленню ключових детермінантів та кримінологічних основи криміналізації злочинів такого виду (розділи 1.2, 2.4). Загальнологічні методи – аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, індукція, дедукція, аналогія – були застосовані для дослідження сутності та природи відносин під час вчинення цих злочинів (у всіх розділах). За допомогою контент-аналізу було проаналізовано наукові дослідження з проблематики теми, а також офіційні повідомлення в засобах масової інформації та аналітичні матеріали правоохоронних органів (у всіх розділах). Метод екстраполяції використовувався для прогнозування рівня досліджуваного виду злочинів (підрозділ 2.1). За допомогою конкретно-соціологічних методів проведено аналіз вироків у кримінальних справах за злочини, передбачені статтею 149 КК України.

Емпіричну базу дослідження становлять офіційні статистичні дані Офісу Генерального прокурора за 2014-2024 рр., а саме відомості «Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування» та «Про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення», і аналіз 102 вироків у кримінальних справах згідно зі статтею 149 КК України за період з 2014 по 2024 роки, доступних у Єдиному державному реєстрі судових рішень, а також звіти та рекомендації міжнародних організацій. Кримінологічний аналіз цих злочинів здійснювався шляхом суцільного аналізу емпіричних даних. Результати наскрізної перевірки статистичної звітності та результатів аналізу вироків у кримінальних справах згідно зі статтею 149 КК України підтвердили репрезентативність та валідність отриманих даних.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що дисертація є першим комплексним кримінологічним дослідженням злочинів у виді торгівлі людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні. За результатами дисертаційного дослідження отримано наступні результати, які володіють науковою новизною:

вперше:

- здійснено комплексний кримінологічний аналіз кількісних та якісних показників злочинів у виді торгівлі людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні, та встановлено характерні особливості, до яких віднесено хвилеподібну динаміку у період 2014-2021 рр. та тенденцію зменшення офіційно зареєстрованих випадків торгівлі людьми з 2022 року через високий рівень латентності, часткову окупацію частини території України, масову еміграцію громадян за межі України;

- апробовано концепцію криміналізації держави в умовах збройної агресії рф, в результаті чого встановлено, що державні інституції держави-окупанта та/або їхні офіційні представники безпосередньо залучені до вчинення злочинної діяльності та/або сприяють їй, стаючи частиною політичного режиму, який використовує інструменти державної влади для організації й підтримки системної злочинної практики (зокрема, йдеться про системну експлуатацію українських громадян, включаючи примусову депортацію до рф або на підконтрольні їй території, примусову працю, залучення до військової служби та виконання допоміжних робіт на користь держави-агресора);

- аргументовано необхідність удосконалення кримінального законодавства, спрямованого на посилення кримінальної відповідальності за вчинення торгівлі людьми в умовах воєнного або надзвичайного стану, зокрема шляхом внесення змін до Кримінального кодексу України – запропоновано доповнити ч. 3 ст. 149 КК України кваліфікуючою ознакою «вчинені в умовах воєнного або надзвичайного стану»;

- розроблено систему заходів протидії торгівлі людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні з урахуванням суспільно-політичних, соціально-економічних, правових, морально-психологічних та організаційно-управлінських факторів, що детермінують її, що передбачає інтеграцію сучасних цифрових інструментів у систему протидії торгівлі людьми та посилення кібербезпеки (здійснення кібермоніторингу; встановлення алгоритмів штучного інтелекту (AI) для автоматичного виявлення ключових слів і поведінкових патернів у відкритому інтернет-просторі, які вказують на потенційне вербування; здійснення моніторингу криптовалютних транзакцій шляхом взаємодії з криптобіржами, блокчейн-аналітиками та запровадженням процедур фінансового моніторингу ризикових операцій; проведення інформаційних кампаній у соціальних мережах тощо.

вдосконалено:

- теоретичні положення щодо виокремлення класифікаційних критеріїв до підходів визначення поняття «торгівля людьми» за економіко-правовою сутністю торгівлі людьми, за роллю мети експлуатації, за об'єктом кримінально-правової охорони;

- наукові погляди щодо кримінологічної характеристики особистості осіб, що вчиняють злочини у виді торгівлі людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні;

- наукові напрацювання щодо факторів, які детермінують злочини у виді торгівлі людьми, з їх поділом на такі основні групи: суспільно-політичні фактори, соціально-економічні фактори, правові фактори, морально-психологічні та організаційно-управлінські фактори. Обґрунтовано, що стрімкі зміни в українському суспільстві, початок військового конфлікту в Україні в 2014 року та повномасштабне вторгнення рф на територію України 24 лютого 2022 року є тими факторами, що впливають на розповсюдження, видозмінення та інституціоналізацію злочинів у виді торгівлі людьми.

- наукові погляди щодо визначення поняття міжнародного співробітництва у сфері протидії торгівлі людьми та виокремлення його специфічних характерних ознак в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні.

дістали подальшого розвитку:

- положення щодо соціальних передумов криміналізації злочинів у виді торгівлі людьми. Обґрунтовано, що наявність кримінальної відповідальності за вчинення торгівлі людьми є необхідним елементом кримінально-правової політики та зумовлена соціальними цінностями суспільства та міжнародними зобов'язаннями;

- наукові положення щодо механізму вчинення торгівлі людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні, який є більш технологічним і латентним, та якому притаманно: зміщення акценту на вразливі категорії населення; удосконалення способів вербування шляхом цифровізації процесу; зміна географії та маршрутів переміщення жертв торгівлі людьми, зокрема активізація експлуатації на окупованих територіях, використання нових напрямків переміщення жертв через неконтрольовані пункти пропуску та тимчасово окуповані території; виникнення нових форм експлуатації.

- теоретичні положення щодо механізму індивідуальної злочинної поведінки торгівців людьми, що формується під впливом комплексу внутрішніх (особистісні риси, моральні орієнтири, рівень правової свідомості та психологічні особливості, які можуть визначати схильність до порушення закону тощо) та зовнішніх факторів (фінансові труднощі, соціальна ізоляція, відсутність перспектив працевлаштування або кар'єрного зростання, а також вплив кримінального середовища тощо), що взаємодіють у процесі прийняття рішень злочинцем. Аргументується, що в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні зазначені фактори посилюються впливом стресогенних обставин, розмиванням меж соціального контролю, девальвацією морально-правових орієнтирів, що створює сприятливе середовище для криміногенної деформації особистості та підвищення готовності до вчинення злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми;

- наукові доробки щодо розуміння торгівлі людьми як транснаціональної злочинної діяльності та виокремлення сучасних форм та ознак цього явища в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні (зокрема, поєднання традиційних та цифрових методів вербування, переміщення і контролю жертв, що виявляється у використанні анонімних онлайн-платформ, соціальних мереж, криптовалютних транзакцій для фінансування злочинної діяльності).

Особистий внесок здобувача. Викладені у дисертації положення, які виносяться на захист, розроблені автором особисто. У науковій публікації, опублікованій з О. В. Диким, здійснено кримінологічний аналіз кількісних та якісних показників торгівлі людьми в умовах війни. Наукові ідеї та розробки, що належать співавтору опублікованої праці, у дисертації не використовуються. У роботі використовувалися власні результати наукових досліджень, опубліковані у своїх наукових публікаціях.

Апробація результатів дисертації. Положення та висновки дисертаційного дослідження обговорювались під час засідання кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія». Основні результати наукового дослідження були оприлюднені на: Міжнародній науково-практичній конференції присвяченій до 75-річчя д.ю.н., проф. Ю. П. Аленіна «Кримінальна юстиція сучасної України: виклики та перспективи» (м. Одеса, 20 листопада 2021 року); Міжнародній науково-практичній конференції «Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів ХХІ століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права)» (м. Одеса, 17 червня 2022 року); Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 10-й річниці набуття чинності Кримінального процесуального кодексу України «Доктринальні та правозастосовні проблеми кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності» (м. Одеса, 09 грудня 2022 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів ХХІ століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень» (м. Одеса, 19 травня 2023 року).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження відображені у 9 наукових публікаціях, у тому числі, у 4 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, у 1 статті, опублікованій у зарубіжному науковому виданні, а також 4 тезах доповідей на наукових, науково-практичних конференціях.

Список публікацій здобувача за темою дисертації:

Публікації, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Григорчак Д. В. До питання використання цифрових технологій для вербування у торгівлі людьми в умовах воєнного стану в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 10. С. 355-358. URL: http://lsei.org.ua/10_2024/84.pdf; DOI: 10.32782/2524-0374/2024-10/82

2. Григорчак Д. В. Теоретико-методологічні основи вивчення злочинів у виді торгівлі людьми в умовах війни в Україні. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2024. № 8 (68). С. 102-108. URL: <https://kelmczasopisma.com/public/en/viewpdf/12880>; DOI: 10.51647/kelm.2024.8.14

3. Григорчак Д. В. Соціальні передумови криміналізації злочинів у виді торгівлі людьми в умовах війни в Україні. *Legal Bulletin*. 2025. № 1 (15). С. 122-129. URL: <https://lbku.krok.edu.ua/index.php/legal-bulletin/article/view/530>; DOI: 10.31732/2708-339X-2025-15-A17

4. Дикий О. В., Григорчак Д. В. Кримінологічний аналіз торгівлі людьми в Україні: кількісні та якісні показники в умовах війни. *Legal Bulletin*. 2025. № 2 (16). С. 158-168. URL: <https://dspace.krok.edu.ua/server/api/core/bitstreams/>

2642f512-7ad2-4458-a5a6-a0 a78170ef37/content; DOI: 10.31732/2708-339X-2025-16-B20

5. Григорчак Д. В. Кримінологічна характеристика особистості особи, яка вчиняє злочини у виді торгівлі людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 4. С. 527-529. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2025/128.pdf; DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-4/126>

Публікації, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації та додатково відображають її наукові результати:

6. Григорчак Д. В. Кримінологічні особливості особи-торгівця людьми. *Кримінальна юстиція сучасної України: виклики та перспективи* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присв. до 75-річчя д.ю.н., проф. Ю. П. Аленіна (м. Одеса, 20 листоп. 2021 р.) / відповід. ред. : Л. І. Аркуша, О. О. Торбас, В. А. Завтур; Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2021. С. 272-276. URL: <https://hdl.handle.net/11300/18661>

7. Григорчак Д. В. Торгівля людьми в реаліях масштабної військової агресії в Україні. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права)* : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 517-520. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19985>

8. Hryhorchak D. V. Human trafficking as a threat to civilization in the realities of military aggression in Ukraine. *Доктринальні та правозастосовні проблеми кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присв. 10-й річниці набуття чинності Кримінального процесуального кодексу України (м. Одеса, 09 грудня 2022 р.) / уклад. : Л. І. Аркуша, О. О. Торбас, В. А. Завтур; Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2022. С. 255-259. URL: <https://hdl.handle.net/11300/25266>

9. Григорчак Д. В. Протидія торгівлі людьми в умовах війни та глобальних викликів XXI століття. *Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень* : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса : Юридика, 2023. Т. 2. С. 417-419. URL: <https://hdl.handle.net/11300/26779>

Характеристика особистості здобувача. Григорчак Діана Володимирівна у 2020 році закінчила Національний університет «Одеська юридична академія». З 2020 року по теперішній час займається юридичною діяльністю. У 2021 році

вступила до аспірантури Національного університету «Одеська юридична академія».

Особистий внесок здобувача. Викладені в дисертації положення, які виносяться на захист, розроблені автором особисто.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана сучасною науковою мовою, стиль викладання відповідає прийнятному у науковій літературі й забезпечує легкість та доступність сприйняття наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження.

Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами від 03.05.2024 р., № 507).

Загальний висновок. Враховуючи викладене вважаємо, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Григорчак Діани Володимирівни «Торгівля людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні: кримінологічна характеристика» відповідає спеціальності 081 «Право», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261 (зі змінами від 03.05.2024 р., № 507), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами від 31.05.2019 р., № 759), та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами від 03.05.2024 р., № 507), й **рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».**

У результаті відкритого голосування учасники засідання фахового семінару в кількості 14 осіб подали голоси «за». Ніхто з учасників фахового семінару не проголосував «проти» рекомендації дисертаційної роботи Григорчак Діани Володимирівни до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді. Науковий керівник Дикий О. В. участі в голосуванні не брав.

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації Григорчак Діани Володимирівни «Торгівля людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні: кримінологічна характеристика», представленої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Григорчак Діани Володимирівни відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261 (зі змінами від 03.05.2024 , № 507), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами від 31.05.2019 р., № 759), та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами від 03.05.2024 р., № 507).

3. Рекомендувати дисертацію Григорчак Діани Володимирівни на тему: «Торгівля людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні: кримінологічна характеристика» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

4. Запропонувати Вченій раді наступний склад разової спеціалізованої вченої ради для проведення публічного захисту:

Голова: завідувач кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія», д.ю.н., доцент Степаненко Оксана Василівна.

Офіційний опонент: професор кафедри кримінального права і кримінології Львівського державного університету внутрішніх справ, д.ю.н., професор Балобанова Дар'я Олександрівна.

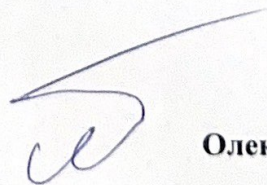
Офіційний опонент: професор кафедри кримінального права та кримінології Одеського державного університету внутрішніх справ, к.ю.н., доцент Кулик Людмила Миколаївна.

Рецензент: доцент кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент Федчун Наталія Олександрівна.

Рецензент: доцент кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент Цитряк Віктор Ярославович.

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 14; проти – немає; утримались – немає; науковий керівник участі у голосуванні не брав.

Головуючий на засіданні,
завідувач кафедри кримінального процесу
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, професор

Олександр ТОРБАС